

Hazırlayan: Uz. Dr. Halük Çağlayaner

Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun Varlığında Türk Tıp Tarihi: Tıbhane'den Nümûneye

Dr. Müfid Ekdal
1982, Haydarpaşa Nümûne Hastanesi
Yardım Derneği Yayını, İstanbul, 316s.

Bu sayımızda, eski başhekim Dr. Müfid Ekdal'ın kaleminden çıkan Haydarpaşa Nümûne Hastanesi monografisini tanıtmaya çalışacağım. Dr. Ekdal'ın "Bir Fenerbahçe Vardı" (1987) ve "Bizans Metropolünde İlk Türk Köyü Kadıköy" (1996) adlı iki de semt monografisi var.

Ekdal, 1827'de II. Mahmut tarafından Tıbhane ve Cerrahhane'nin kurulmasından başlayarak Türk Tıp Tarihini, merkeze Haydarpaşa Nümûne Hastanesi'ni yerleştirerek ele alıyor. Çarpıcı bulduğum ve bugünü anlamamıza yardımcı olacak bazı bölümleri sizinle paylaşmak istiyorum. (Bugün Marmara Üniversitesi Kampüsü olan) Mektebi Tıbbiye 1894-1903 yıllarında yapılır. 1933'te Tıp Fakültesi bir daha geri dönmek üzere çok büyük masraflar yapılarak İstanbul'a taşınır.(...) Binanın hayatı otuz sene bile sürmeden sona ermiştir. Ne proje hatalarının mesulleri, ne de onu yüzüstü bırakıp gidenlerin ihtirası hiçbir ceza görmez. Sadece gazetelerde birkaç eleştiri çıkar, o da çok sürmez zamanla unutulur, gider(...) Hastane kısmı Sağlık Bakanlığı'na devredilerek onarım işlerine başlanır. (...) İlk ilavelerden birisi halen birinci pavyonun arka kısmında binaya adeta bir ur gibi yapışık durmaktadır. Bina'nın ilk günlerden başlayan talihsizliği her ilavede biraz daha artar.

Hastaneden nice renkli ve değerli hocalar gelip geçer. Bunlardan biri de "yaptığı haksız muameleyi bütün hayatı müddetince vicdanında bir azap gibi taşıyan" Neşet Ömer Bey'dir: Birinci Dünya Savaşı'nda Ordu Sağlık müfettişi olarak Şam'a gönderilir. Birçok hastalığın yanısıra sıtma da çok ciddi tahribat yapmakta ve ordunun muharebe gücünü sarsmaktadır. Elde kininden başka ilaç yoktur. O da her zaman bulunmamaktadır. Neşet Ömer Bey Kudüs'teyken ordunun bazı hekimleri Dr. Emin isimli bir meslektaşlarını son derece kötüler, keşifler yaptığını ileri sürecek kadar şarlatan olduğunu, hiç kimse tarafından sevilmediğini telkin

ederler. Günün birinde Dr. Emin Bey Neşet Ömer Bey'in ziyaretine gelir. Sıtmanın bilinen üç türünden başka bir dördüncü türünün de olduğunu, bu parazitin Plasmodium vivax'a benzediğini ancak daha küçük olduğunu söyler. Kamerun'daki hastalardan elde ettiği preparatları getirmiş ve o güne kadar kimse tarafından tanınmamış olan bu parazite Plasmodium minutum ismini vermiştir. Emin Bey hakkında doldurulmuş olan Hoca, ne Emin Bey'e, ne de preparatlara inanır. Hatta onu biraz da şarlatanlıkla itham eder. Dr. Emin bey üzgün ve kırılmış olarak ayrılır.

1923'te Stephan's, P. vivax'a benzeyen daha küçük bir parazit ortaya atar ve Plasmodium ovale ismini verir; bu, 1914'te Dr. Emin Bey'in bulunduğu ve tarifini pek güzel yaptığı sıtma etkenidir.

1 Şubat 1936'da açılan Hastanenin ilk iç hastalıkları uzmanı Prof. Dr. Tefvik Sağlam'dır: "Hoca otopsiye çok önem verir, bütün vakaları görmek isterdi. Bir gün otopsi başında 'Ne öğreniyorsam burada öğreniyorum, ne öğretiyorsam burada öğretiyorum' demişti. Hakikaten 1936 senesi sonuna kadar Dahiliye Servisinde 82 hasta ölmüş, bunların 67'sine otopsi yaptırmıştı. Oran %81.7'idi ki Hastanenin bundan sonraki senelerinde böyle bir rakkama erişmek hiçbir zaman mümkün olmamıştır."

"Mektebi Tıbbiyeyi Şahane'nin Seririyat Pavyonları olarak inşaatına başlandığı zaman, binayı gören Op. Dr. Cemil Paşa ilk itirazını yapmış, o günkü tıp nosyonuna dahi uymayışını Sultan Hamid'e şikayet etmişti. Bina'nın temelindeki bu değişmez kader, başlangıçtaki kusurlar çok daha fazla artarak bugüne kadar gelmiştir. Mimarisindeki hatalara, saymakla bitmeyen noksanlarına rağmen, 1903 yılından beri görev yapan bu Hastane, gene de Türkiye'nin en vefakar, en cefakar hastanesidir. İçinden yetişenler memleketin her tarafında başarı ile vazife görmüş, en zor şartlarda bile halkın hizmetine koşmuştur." Bu tanımlama derece farklılıkla bütün hastanelerimize uymaz mı?

"İki renkli yontma Hereke taşlarından yapılmış ve ön cephesi zakkum, manolya, çam ve palmiyelerle süslenmiş olan tarihi bina her ne kadar ilk yapıldığı günlerdeki görüntüsünü kaybetmişse de, haşmetini muhafaza etmekte, uç kıt'aya yayılmış imparatorluğun karakterini kısmen de olsa simgelemektedir." Yaşadığımız günü tarihsel bir prespektife oturtmak, yaşadıklarımızı kuşbakışı değerlendirmek istiyorsanız bu kitap size göre.